

Lapáky tuků

Ing. Karel PLOTĚNÝ, ASIO, spol. s r.o.

Úvod

Je obecně známo, že tuk v kanalizaci působí problémy, a to jak mechanické – zanášení kanalizace, tak i hygienické – zápach. Stejně tak působí i problémy v samotném procesu čištění na čistírnách odpadních vod a to tím, že prochází čistírnou a zhoršuje sedimentační vlastnosti kalu a následně tedy i odtokové parametry.

Podle toho, o jaký typ tuků se jedná, a podle toho, o jak velké množství tuků se jedná, se rozhodujeme, jak by mělo vypadat zařízení na separaci tuků z odpadní vody. Je logické, že na malá množství mohou být zařízení jednodušší a méně účinná a na větší množství by naopak měla být navrhována zařízení s vyšší účinností a tedy zařízení náročnější i po stránce konstrukce a obsluhy.

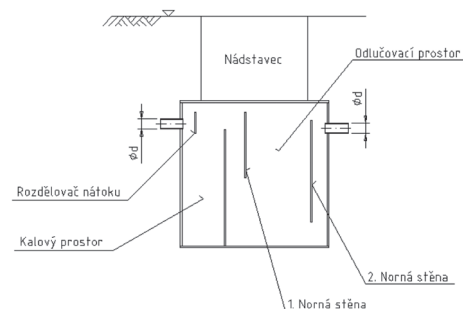
V podstatě se jedná o použití mechanických lapáků tuků, lapáků tuků zabezpečujících i biologické čištění pomocí enzymů a zařízení využívajících koagulaci, nebo flotaci a nebo elektroflotaci. Případně kombinace uvedených zařízení.

Lapáky tuků z pohledu normy

Zařízení pro odlučování sestávající zpravidla z kalového prostoru, prostoru pro odloučení tuků, zásobního prostoru na odloučený tuk, a pokud je to požadováno, i ze zařízení na odběr vzorků. Zařízení je určeno k odlučování tuků z přitékající znečištěné vody, ve kterém na základě rozdílu měrných hmotností mezi odlučovanou látkou a nosnou tekutinou a na základě zmenšení rychlosti proudění dochází k odlučování tukových částic jejich vynášením k hladině. Lapák tuků je zařízení sloužící především k ochraně kanalizace před mechanickými problémy při zalepování potrubí tukem. Vhodnost lapáku z hlediska jeho použití s ohledem na kapacitu je dána jmenovitou velikostí (NG). Je bezrozměrné číslo udávající ověřenou schopnost lapáku zachycovat tuky a oleje při odpovídajícím průtoku.

Určení jmenovité velikosti je výsledkem zkoušky typu uskutečněné dle ČSN EN 1825-1.

Minimální požadavky jsou uvedeny v ČSN EN 1825-1. Vedle konstrukčních a materiálových

Obr. 1: Požadavky na konstrukci zařízení

vých požadavků (např. víko musí odpovídat ČSN EN 128), jsou zde požadavky na minimální velikost jednotlivých prostorů, zabezpečující funkčnost lapáku. Aby v praxi nedocházelo k záměně jednotlivých jmenovitých velikostí (NG), je třeba posoudit, zda objemy odpovídají proklamovaným jmenovitým velikostem. Objem kalového prostoru by měl být minimálně 100xNG (v litrech), objem odlučovacího prostoru 240xNG a objem zásobního prostoru 40xNG. Celkem tedy objem vody v lapáku by měl být minimálně 400xNG. Z toho vyplývá, že například lapák s deklarovanou jmenovitou velikostí NG 2, by měl mít celkový objem asi 800l. Podle nové EN, nemusí být prostory od sebe konstrukčně odděleny, ale celkový objem vyhovět musí.

POSOUZENÍ VOLBY VHDNÉ JMENOVITÉ VELIKOSTI

Postup, jak zvolit odpovídající jmenovitou velikost (NG), je uveden v ČSN EN 1825-2. Výpočet by měl být součástí technické zprávy projektové dokumentace. Správně se provádí tak, že ze dvou výpočtů jmenovité velikosti uvedených v normě, tj. podle vybavení objektu a podle účelu objektu a počtu jídel, se vybere nejpriznivější varianta. Výsledkem výpočtu je vhodná minimální jmenovitá velikost. Použitý lapák pak musí mít jmenovitou velikost stejnou nebo větší.

Požadavky na umístění

Základní požadavky jsou uvedeny v ČSN EN 1825-2 a jejich cílem je předcházet vzniku hygienických a provozních problémů. Lapák tuků musí být vždy odvětrán, a to nad střechu, zpravidla přes vnitřní kanalizaci nebo venkovní odvětrávací potrubí. Nelze akceptovat pouze přísávací ventil, ten nezabezpečí odvětrání a lapák pak může být zdrojem hygienických problémů, např. průchodem zápachu přes vodní uzávěry apod. Do lapáku nesmí být zaústěny vody z WC, sprch, střechy, garáže, parkoviště apod. Do lapáku nesmí být bez odpovídající úpravy lapáku (podstatné zvětšení kalového prostoru) zaústěna kanalizace, do které jsou vypouštěny odpady z mýlního zařízení umístěného zpravidla v kuchyni. Umístění lapáků je třeba posoudit z pohledu hygieny, zejména zvážit vhodnost typu s ohledem na způsob údržby a likvidace odpadů. Jednoduché mechanické lapáky s ručním vyklížením se umístí zpravidla tam, kde při otevření lapáku nehrozí hygienické problémy. Tam, kde by lapáky mohly při otevření lapáku způsobit hygienické problémy, tam by měly být upřednostněny lapáky s automatickým, nebo poloautomatickým vyklížením, kdy kal je odčerpán a lapák vy-

pláchnut a doplněn čistou vodou bez otevření lapáku.

Požadovaná dokumentace a označení výrobků

Lapák tuků je výrobek podléhající prokazování shody podle zákona č. 22/1997 Sb. O technických požadavcích na výrobky.

Ze zákona a navazujících nařízení vlády pro výrobce vyplývá že:

- výrobce musí s výrobkem dodat – návod k obsluze, „prohlášení o vlastnostech“ podle příslušného nařízení EU (č. 304/2011 - CPR),
- k výrobku musí být připojeno označení CE dle ČSN EN 1825-1:2005,
- a typový štítek obsahující základní technické údaje jako:
- označení normy EN 1825,
- jmenovitou velikost (NS),
- objem lapáku, v l nebo m³,
- objem kalového prostoru, v l nebo m³,
- objem zachyceného tuku, v l nebo m³,
- tloušťku vrstvy při maximálním naplnění prostoru zachyceného tuku (v mm),
- rok výroby,
- název nebo značku výrobce,
- popř. značku certifikačního úřadu.

Požadavky na parametry pro vypouštění

Při stanovování parametrů se vychází z požadavků kanalizačních řádů. Přitom je však třeba si i uvědomit, jaké reálné hodnoty je možno od jednotlivých typů zařízení při dnešním stavu techniky očekávat. U mechanických lapáků jsou u dobře fungujících a udržovaných lapáků hodnoty na odtoku zpravidla kolem 200 mg/l EL. Dosažení nižších hodnot menším zvětšením lapáku apod. není, s ohledem na používané emulgační prostředky, reálné. Hodnoty nižší je možno dosáhnout pouze vyšším nařazením, což je v rozporu se zákonem.

V Rakousku se v poslední době řeší občasné požadavky na odtokovou koncentraci 100 mg EL/l tak, že se navrhuje dvojnásobný objem. Je zřejmé, že tak velké zvětšení objemu určité vliv na snížení hodnot mít bude, je však diskutabilní, zda bude v praxi dosaženo požadované koncentrace – jestli to zase není jen zbožné přání podpořené výpočtem trojčlenkou (dvojnásobný objem = poloviční odtoková koncentrace).

V některých státech EU je obvyklé u lapáků do velikosti NG 10 požadovat pouze to, aby lapák odpovídal normě, a teprve u větších lapáků se předepisuje hodnota parametru na odtoku, a to do 250 mg/l EL.

Požadavky na další ukazatele jsou diskutabilní, protože zařízení není určeno a ani navrhováno z hlediska dalších ukazatelů. Obecně se dá říci, že se zde zachytí podstatná část neroz-

puštěných látek (až 80 %), a tím dojde i ke snížení ukazatele CHSK a BSK (zpravidla do 30 %).

Požadavky na kontrolu při vodoprávním řízení

- zkontrolovat, zda výrobek (viz štítek a jeho vzhled – tvar, objem) odpovídají dokumentaci, podle které je výrobek schvalován – projekt a prohlášení shody
- zkontrolovat na základě výpočtu v projektové dokumentaci a předpokládanému účelu stavby, zda zvolená jmenovitá velikost odpovídá
- zkontrolovat, zda je k dispozici provozní řád a zda četnost odkalení v něm předepsaná je minimálně 1x/měsíc. (viz požadavek ČSN EN 1825-2)
- zkontrolovat, zda je výrobek uváděn na trh v souladu se zákonem č. 22/1997 Sb. v posledním znění vč. odpovídajících NV
- zkontrolovat kompletnost výrobku, dokumentaci a značení výrobku
- zkontrolovat vstup do zařízení – poklop z pohledu bezpečnosti a únosnosti a s ohledem na místní podmínky
- zkontrolovat, zda dodané zařízení odpovídá technické specifikaci v projektové dokumentaci.

Požadavky na provozování

Požadovat ve vodoprávním rozhodnutí vedení záznamu o provozu zařízení (provozní deník), ve kterém budou uvedeny činnosti související s provozem zařízení - údržba, odkalení, opravy, který bude na požádání předložen vodoprávnímu úřadu.

Lapáky tuků AS-FAKU FOZ a FOZ AUTO – lapáky s čerpáním zachyceného znečištění

Stále častěji patří mezi požadavky investorů to, aby při vyklízení lapáku nedocházelo k obtěžování přilehlých prostor zápachem nebo ke znečištění při transportu zachyceného znečištění. Proto se některé lapáky umístěné v technických podlažích nebo sklepech navrhují tak, že lapák je propojen potrubím s odběrným místem vně budovy. Obsah lapáku je pak možno přímo vyprázdnit fekálním vozem, nebo častěji čerpadlem umístěným u lapáku a ovládaným ze skříňky v místě napojení na fekální vůz. Některé lapáky pak dokonce mají i celý vlastní program sestávající z prázdnění, výplachu a napuštění čistou vodou. V takovém případě pak obsluha vůbec nedojde do styku s obsahem lapáku.

Prakticky se odtah obsahu lapáku provádí tak, že fekální vůz se připojí k vyústění potrubí na fasádě domu (obvykle řešeno jako skříňka, ve které je i ovládání čerpadla lapáku) a obsah se odčerpá čerpadlem umístěným přímo u zařízení.

Lapáky tuků s biologickou degradací tuků

Poměrně často se lze potkat s reklamou na biologické preparáty odstraňující tuky. Představa, že nasypu nebo naleju přípravek a tuk zmizí, je hodně zjednodušená a zkrácená. Protože jsme se touto tematikou poměrně

podrobně zabývali, tak několik závěrů. Experimenty ukázaly, že rozklad tuků probíhá pouze v aerobním prostředí a že tedy nasypání přípravku do lapáku tuků problematiku snížení obsahu tuků neřeší, pouze vede k emulgování tukové vrstvy.

Na druhé straně se ukázalo, že účinnost zkoušených přípravků byla obdobná a že použití přípravků k redukci obsahu tuků je možné. Pro jejich použití však musí být vytvořeny vhodné technologické podmínky – zejména je nutné aerobní prostředí a dostatečně dlouhá doba zdržení. V podstatě pak lapák tuků vypadá jako malá domovní ČOV – skládá se z dvou částí, z nichž jedna je provzdušňovaná.

Využití těchto poznatků v praxi

Pokud opravdu má dojít k snížení odtokových hodnot, je třeba nainstalovat fungující zařízení sestávající z provzdušňovaného reaktoru, zařízení, ve kterém se připravují mikroorganismy, a dávkovacího zařízení, kterým jsou mikroorganismy přidávány pravidelně do reaktoru.

Používání biologických preparátů

Argumenty proti:

- blízkost potravin,
- chybí kontrola bakterií (často nefunkční prostředky),
- hygienické požadavky,
- chybí zhodnocení tuků,
- bilance (tuk jde dál, jen v jiné formě).

Argumenty pro:

- úspora za likvidací tuků.

Zkušenosti

Zkušenosti zatím nejsou velké, ví se však, že funkční jsou jen prostředky v aerobní oblasti. Konkrétně byly provedeny pokusy naším spolupracovníkem ve Francii. V tomto konkrétním případě jsou preparáty dákovány do vod při výrobě salátů a díky použití tohoto zařízení byl interval pro vyvážení tuků prodloužen z jednoho týdne na 3 měsíce.

Zařízení na dávkování bakterií

V současnosti ASIO, spol. s r.o. dodává, zejména do Francie, zařízení na přípravu a dávkování mikroorganismů, a sice pod obchodním názvem AS-REDOS. Princip činnosti spočívá v tom, že do zařízení se umístí bakterie v koncentrované formě, z níž se pomalu uvolňují. V nádrži, do které je postupně dodávána odčerpaná voda, je udržována nastavená teplota, a tak se bakterie množí v optimálních podmínkách. Dávkování roztoku s obsahem bakterií se pak děje dávkovacím čerpadlem, a to v intervalech nastavených na relé.

Flotátory

Flotace je fyzikální děj, při kterém na rozdíl od usazování dochází k vynášení pevných, ve vodě suspendovaných částic jemnými bublinkami vzduchu na hladinu. Na hladině se po-

Obr. 2: Lapák tuků typu AS-FAKU FOZ AUTO

stupně vytváří kompaktní vrstva zhuštěného kalu, která se stírá.

Elektroflotace

Ve flotační nádrži jsou umístěny elektrody odolné vůči elektrolyze. K nim je připojen zdroj stejnosměrného napětí 4–6 V. Elektrolyzou se vytvářejí přímo z odpadní vody velmi jemné bublinky vodíku a kyslíku, které jsou extrémně malé a vytvářejí se v celé ploše nádrže. Tím mohou optimálně přilnout k částicám nerozpustných látek nebo kalu, případně k vločkám hydroxidů, jako plováky a vytvořit tak vztlak, nezbytný pro separaci. Nevznikají žádné vtokové nebo expanzní turbulence, jako je tomu např. u tlakovzdušné flotace, kterými by se rozbíjely hydroxidové vločky citlivé na stříh. Při tlakovzdušné flotaci je vedle středních vzduchových bublinek přítomný i velký podíl malých a velkých bublin, jak to odpovídá Gaussovu rozdělení pravděpodobnosti, což vede k různě velkým rychlostem stoupání, čímž se separace nerozpustných látek zhoršuje.

Voda přiváděná k elektroflotaci se přítokovým žlabem a přepadovou hranou rozděluje rovnoměrně po celé délce elektroflotační nádrže. Přes nornou stěnu přitéká odpadní voda do flotačního prostoru. Tam dochází k intenzivnímu promíchávání odpadní vody způsobenému plynovými bublinami produkovanými na elektrodách. Tyto plynové bubliny se zachycují na znečišťujících částicích, resp. vločkách hydroxidů v odpadní vodě. Vločky nadlehčené vzduchem jsou pak obdobně jako u tlakové flotace vynášeny na hladinu a shrabovacím zařízením shrabovány do kalového prostoru.

Závěr

Jak správci kanalizací, tak i vodoohospodářské orgány by si měli uvědomit, že přehnané požadavky k zlepšení stavu nevedou. V zahraničí se osvědčil postup uvedený např. v ATV A115, tj. pro malé zdroje stačí mechanické předčištění na jednoduchých lapácích, protože i vyšší koncentrace při malém množství není problémová, a naopak u velkých zdrojů je třeba vyžadovat nízké koncentrace. Jednak proto, že při velkém množství vypouštěné vody je i nízká koncentrace problémová a také z důvodů ekonomických. V ekonomice velkého podniku nebo velkovýrobě se flotace či jiný způsob neprojeví tak drasticky, jako by se projevil např. u malé restaurace.